

Upplysningsivrare och feminist: Humanisten möter Haideh Daragahi

av Håkan Blomqvist

I debatten om hedersmord, invandrarers integration i det svenska samhället, kvinnors rättigheter och islam är 53-åriga Haideh Daragahi från Iran upplysningsidéernas försvarare och röst. Det har gjort henne till en kontroversiell kulturdebattör eftersom hon med patos och civilkurage tar upp frågor som blivit tabu för många svenskar. Hon har inte varit rädd för att angripa ikoner som Jan Guillou och Jan Myrdal för deras undfallenhet inför reaktionära drag i andra kulturer.

I en debattartikel i Svenska Dagbladet den 23 januari 2002 kräver hon tillsammans med sex andra exiliranier bland annat att pojkar under 16 år skall slippa bli omskurda och att konfessionella skolor för barn under 16 år skall förbjudas. Haideh Daragahi är medförfattare till boken "Törnroslandet. Om tillhörighet och utanförskap" från 2001, där hon skriver om hedersmordets anatomi.

(Humanisten) När kom du till Sverige? (Haideh Daragahi) Jag kom till Sverige i november 1984 genom att fly genom kurdiska Irak och vidare till Europa. Jag hade varit universitetslärare i engelsk litteratur vid Teherans universitet. Min utbildning fick jag i England med doktorexamen i engelsk litteratur 1978. Efter utbildningen for jag direkt tillbaka till Iran och fick en tjänst vid Teherans universitet. Då var jag politiskt aktiv på vänsterkanten och feminist. Sedan kom revolutionen och förändrade allt. Utrensningar började på universitetet.

Hur upplevde du själv kvinnoförtrycket? På universitetet ville de tvinga oss att bära slöja. Det var omöjligt för de flesta av oss att acceptera. Det betyder att min kropp är någonting skamligt som måste döljas. Slöjan blir som ett fängelse som man måste bära med sig. Jag gick på ett möte där man försökte få så många universitetslärare som möjligt med på att islamisera hela universitetet. Men jag vägrade acceptera slöjan och tre dagar senare fick jag sparken.

Beslutade du dig för att fly direkt efter att du blivit avskedad? Nej, jag stannade kvar ett par år till och var politiskt aktiv men då blev det verkligen farligt. Vi som var motståndare till vad islamisterna gjort med revolutionen hjälpte varandra på olika sätt, med pengar eller annat stöd. Var det en svår flykt när du sedan bestämde dig? Ja, det fanns vakter överallt som stoppade bussar och bilar och gjorde undersökningar. Men jag följde med en familj genom kurdiska Irak och vidare till Europa. Det kändes så fantastiskt att bli fri så det går inte att beskriva.

Hur kom det sig att du hamnade i Sverige till slut? Egentligen skulle jag ha åkt till England där jag hade bra kontakter. Men då regerade Margaret Thatcher och före Rushdieaffären hade den engelska regeringen goda relationer till den islamiska regeringen, så jag tyckte det kändes bättre att ta mig till Sverige. Jag hade aldrig varit i här förut men hört mycket om landet. Tyvärr är det väldigt svårt att få jobb i Sverige när man är invandrad akademiker. Nu är jag ordförande i en organisation som heter Kvinnors rätt som grundades i december 2001.

Vad tror du om Irans framtid som sekulär, demokratisk stat? Jag är 53 år men det är inte bara min generation som protesterar utan framförallt de unga, som inte tror på religionen. De har berövats så mycket. Försöken att bygga upp en ung islamisk generation har misslyckats och gett motsatt effekt. Det är verkligen intressant. Motståndet mot regimen är stort men enda anledningen till att de sitter kvar är att motståndet är oorganiserat. Motståndare fängslas och avrättas, så det är farligt. Men motståndet från kvinnorna är starkt och där finns en oerhörd politisk framtidsmöjlighet.

I en artikel skriver du så här: "Jag blev invandrare på grund av kvinnoförtrycket i mitt hemland Iran. Och så kan jag inte tala om det här utan att bli kallad rasist". Kan du förklara? Det har att göra med att man från den akademiska, intellektuella delen av samhället säger att man skall respektera andra kulturer och inte kritisera eller kränka. Det går under namnet tolerans. Men jag betraktar upplysningsidealen som kanske det viktigaste som hänt mänskligheten. De idealen är verkligen viktiga och jag tror att vi i Indien, Turkiet och Iran värderar dessa högre än ni i Sverige. Ni lever i ett samhälle som tar effekterna av upplysningens idéer för givna och det har resulterat i postmodernism och kulturrelativism. Ni ser inte tillräckligt djupt vad som är viktigt. Nu börjar man gå tillbaka till ideal före upplysningstiden och det är mycket farligt tror jag, historiens slut. Jag har blivit kallad kulturförrädare. Men det är lite svårt att kalla mig rasist för jag är själv invandrare. Rätten att vara kritisk mot den egna kulturen är viktigt. De idéer jag kämpade för i Iran och som resulterade i att jag blev flykting är samma idéer som jag kämpar för nu. Så länge jag kämpade i Iran blev jag applåderad. Här i Sverige trodde jag att jag skulle befinna mig bland allierade men många gånger är det tvärtom. De vill att jag skall säga vad de tycker om tredje världens kulturer. Många svenskar fungerar som intellektuella turister. De bara tittar på vad som är ovanligt och mysigt i andra kulturer. När jag då tar upp en kritisk diskussion blir jag ibland kallad kulturrasist. Men om vi håller tyst om problem som är förknippade med patriarkala kulturer ger vi främlingsfientliga krafter spelutrymme. Därigenom överlåter vi kritikmonopolet åt rasistiska och fascistiska organisationer. Toleranspolitiken blir i själva verket ett sätt att rättfärdiga kvinnoförtryck på kulturell grund. Att hålla tyst i rädsla för att rasisterna ska utnyttja situationen är ingen lösning.

Hur skall vi bemöta islam i Sverige? Den roll religionen har i hela världen, vare sig det är islam eller kristendom är väldigt reaktionär och farlig. Efter upplysningstiden har man kämpat mot religionen och den har tappat politisk makt. Men i den islamiska världen hörs inte kritiken. Khomeinis revolution skapade den första islamiska staten. Och där har USA bidragit genom att ge sitt stöd eftersom man såg det som en del i det kalla kriget mot Sovjet. De ville skapa en så kallad grön barriär runt Sovjetunionen men vi fick betala priset. Grönt är islams färg. Ser du islam som en fara för Europa eller väst? Nej, inte som en fara. Jag tror inte på civilisationernas krig. Även om islam är en ganska politisk religion. Islamismen är förstås ett problem. Men titta på Saudi-Arabien, som är en av de värsta religiösa diktaturer som finns. Ändå får landet stöd av USA. Men kvinnornas situation i islamiska länder är oerhört svår. De är närmast ägda av männen, betraktas som egendom av de manliga i samhället. En stor skillnad mellan islam och kristendomen är att inom kristendomen är det idag oacceptabelt att diskriminera kvinnor. Kristendomen har tappat makten att förtrycka kvinnor. Du tycker inte man skall ge bidrag till muslimska organisationer och skolor? Nej, varför skall man göra det? De får bidrag från andra organisationer runt om i världen. Det är fel att stödja institutioner som sprider kvinnofientliga idéer och aktivt förtrycker kvinnor. Jag är motståndare till kyrkan också, men den har inte samma inflytande på människor och samhälle som moskén och dess präster har. Jag kämpar mot religion, men inte mot religionsfrihet. Jag tror inte det ligger i religionens natur att reformeras. Reformerna har alltid tvingats fram utifrån. Sveriges integrationspolitik följer samma konservativa, relativistiska linje som resten av Europa. I England ingick för några år sedan New Labour en överenskommelse med de mest reaktionära delarna av den muslimska gemenskapen och tillät dem privilegier, som könsseparerade skolor. Hur skall vi hjälpa invandrarkvinnor i Sverige? Det har ju diskuterats mycket efter mordet på den kurdiska flickan Fadime Sahindal? Kvinnorna som kommer hit, de allra flesta, har allt att tjäna på att integreras i det svenska samhället. Invandrarkvinnor är själva nyckeln till integrationen.

Man skall inte bara hjälpa dem att få samma rättigheter som finns för svenska kvinnor utan också uppmärksamma deras kamp och hjälpa till. Svenska myndigheter måste bli medvetna om att det finns invandrarkvinnor som inte äger sin egen kropp. Det har hänt en del positiva saker efter mordet på Fadime. Frågan har uppmärksammats på ett helt annat sätt men många grupper för invandrarkvinnor har kämpat med de här frågorna i årtal och de har inte fått någon hjälp från svenska feminister, långt därifrån.

Du är ganska kritisk mot den svenska feminismen? Vi existerar inte för dem. Jag betraktar mig som en del av den svenska feminismen. Men om de inte betraktar mig som en del av rörelsen så är det deras problem. Det finns en tendens att inte ta kulturella konflikter på personlig nivå. Men säger att man inte vet. Men varför vet man inte? Det är en kombination av rädsla och feghet. Jag vet att många när jag säger det här menar att man ger rasismen en röst. Men låt dem inte ha monopolen på att vara kritiska eftersom deras avsikter är onda. Det är två varandra långt ifrån motsatta syften vi har när vi kritiserar dåliga inslag i kulturer. Syftet är det viktiga och att man talar sanning.

Tror du att mordet på Fadime gjort att den svenska kvinnorörelsen ser de här problemen lite tydligare och vågar vara mera kritisk? En del kanske. Men ta till exempel Kristina Hultman. När hon skrev i Ordfront anklagade man henne omedelbart för att vara kulturrasist. De fungerar som en slags maffia för att tysta ner röster som är kritiska. Vad man i själva verket åstadkommer är bara att behålla situationen intakt och jag tror att de skadar inte bara kvinnorörelsen utan hela samhället genom denna attityd. Varför anses alla kulturer ha samma värde? Varför skall vi ha respekt för kulturer där människor som lever i dem själva är så kritiska? Det gäller också den svenska kulturen. De flesta som historiskt bidragit till den svenska kulturen har också varit kritiska mot den, eller hur? När jag pratat för svenska feminister om de här frågorna säger de att de är rädda för att kallas rasister. Jag kallar dem för feiga.

Ser du slöjan som ett uttryck för kvinnoförtryck? Det är ett redskap för kvinnoförtryck och fungerar i många länder som en slags politisk uniform för islamism. Låt kvinnor få välja om de vill bära slöja vid myndighetsåldern.

Vad är din egen livssyn, vad kallar du dig själv? Jag växte upp i en religiös minoritetsfamilj, det var Bahai. Jag växte ur den vid 16-17 års ålder. Idag räknar jag mig som ateist och socialist.